

De grote gele kwikstaart als broedvogel in Noord-Brabant in 2009

Janmartin Rahder en Arno Braam

Inleiding

De grote gele kwikstaart broedde tot de eeuwwisseling zeer sporadisch in Noord-Brabant. Na 2000 nam het aantal broedgevallen plotseling toe. Sinds 2006 wordt door de stichting Vogels in Brabant de soort op de voet gevolgd. Een groot aantal mensen gaat in het voorjaar op pad om territoria van de grote gele kwik op te sporen. Dit artikel beschrijft kort de resultaten van 2009.

Winter 2009

De aanloop tot het broedseizoen kenmerkte zich door een normale winter. Wel was er een vorstperiode van 17 dagen, tussen kerst en 10 januari. Hierbij lag de maximum temperatuur de gehele dag onder het vriespunt. In januari werd het de hier overwinterende grote gelen moeilijk gemaakt door 's nachts matige of strenge vorst, met daarbij een sneeuwdek in het zuiden van het land. In Zuidwest-Europa heeft het ook flink gewinterd, zodat ook de wegtrekkers hun deel van de kou kregen.

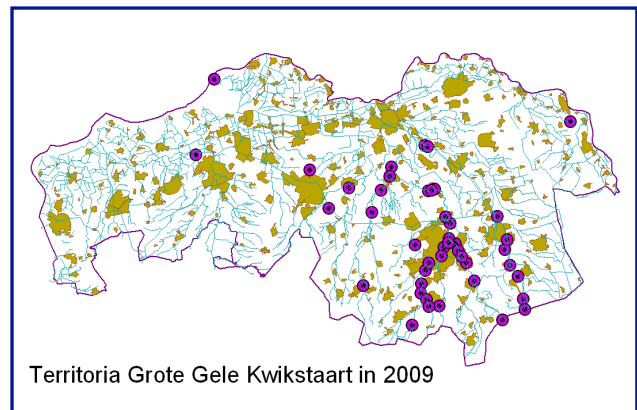
Vorstslachtoffer 2009 (foto Jan Jacobs)

Resultaten

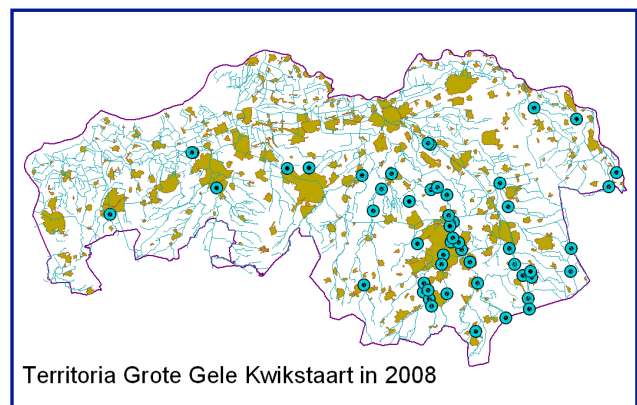
In 2009 zijn 44 territoria gevonden. Dat zijn er 5 minder dan in 2008 (-10%). In hoeverre dit een vorsteffect is durven we niet te zeggen; het gaat om te geringe aantallen voor een harde conclusie.

Daarnaast trad in Noord-Brabant in 2008 al een stabilisering van het aantal territoria op. In Twente is wel een serieuze terugval gemeld, met ruim 25%. Hier wordt de vorstperiode wel als oorzaak aangemerkt.

Op de kaartjes worden de vastgestelde territoria van grote gele kwikstaarten in 2009 en 2008 getoond. Het gaat hier niet uitsluitend om broedgevallen; ook een eenmalige waarneming tussen 20 april en 20 juni van een volwassen vogel in geschikt biotoop leidt tot een territoriumstip. Vanwege de opzet van dit onderzoek wijken de criteria iets af van die van SOVON.

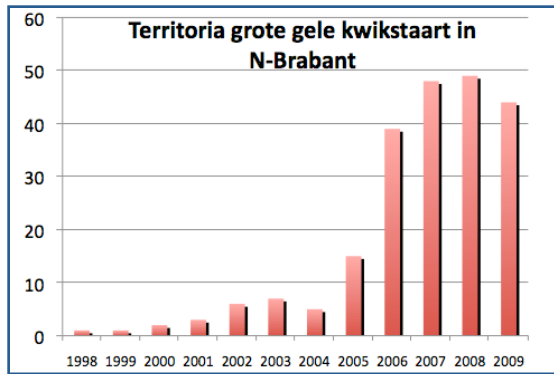

Territoria Grote Gele Kwikstaart in 2009

Territoria Grote Gele Kwikstaart in 2008

De volgende grafiek (aan de hand van voorlopige cijfers) toont duidelijk de stormachtige ontwikkeling sinds 2000, en de stabilisatie vanaf 2008.

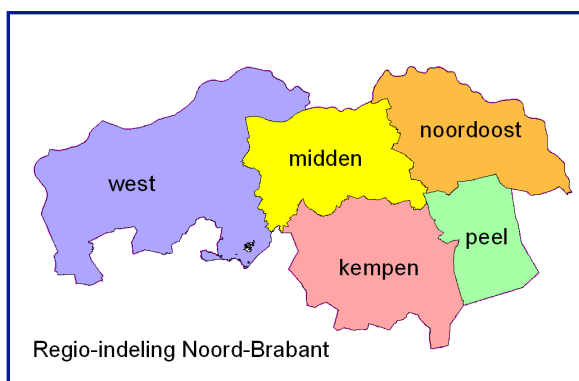

Verspreiding naar regio

De tabel van de verspreiding in N-Brabant laat zien dat de Kempen nog steeds het kerngebied voor de grote gele kwik vormt. Ruim de helft van de stippen vinden we in deze regio. Deze verhouding is in de jaren 2006-2009 nauwelijks gewijzigd. Opvallend is dat in 2009 in Twente de afname met -30% juist het sterkst is in het kerngebied (med. P van den Akker). Waarom in Twente juist het kerngebied wordt geraakt is niet duidelijk.

GGK-territoria naar regio:

regio	2006	2007	2008	2009
west	4	5	4	2
midden	3	5	10	11
noordoost	3	2	3	1
peel	9	12	10	7
kempen	20	24	22	23
totaal	39	48	49	44

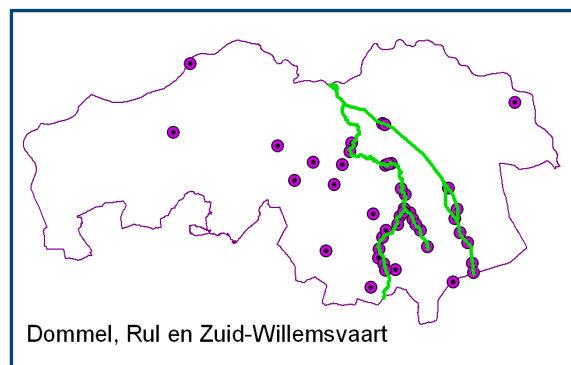

De periode 2006-2009 vertoont een toename voor de regio midden-Brabant. In 2006 broedde hier minder dan 10%, in 2009 was dit 25%. Het noordoosten blijft een 'zwakke' regio en ook het westen

laat slechts enkele territoria zien. De positieve trend in het midden compenseert het verlies in Peel, west en noordoost.

Beek-, kanaal- en rioolkwikken

De Brabantse grote gele kwikstaart heeft een voorkeur voor beken en kanalen. Vooral de Dommel en de Kleine Dommel of Rul zijn in trek. Hier bevinden zich 21 paar, bijna de helft van alle Brabantse grote gelen.

Ook de Zuid-Willemsvaart doet het goed met 9 paar (20%). De grote gele kwikken huizen graag bij watermolens, sluizen en bruggen (elk 8 paar). Een bijzonderheid zijn de "rioolkwikken". 8 Paar bewoont een rioolwaterzuivering (rwzi) met hun vieze waterstromen. Hier is voedsel en broedgelegenheid in ruime mate voorhanden.

Jonge "rioolkwik" (foto Janmartin Rahder)

Nestkasten

Sinds 2008 worden op veel plaatsen nestkasten geplaatst, speciaal ontwikkeld voor de grote gele kwikstaart. Dit loopt via Stichting Brabants Landschap (zie: links). Het is bekend dat de soort deze kasten graag gebruikt. In 2009 hebben

meerdere paartjes in een kast gebroed. Het plaatsen van kasten verkleint de kans op vroegtijdige predatie, bijvoorbeeld door kraaien.

Wel moeten kasten onbereikbaar zijn om het uithalen van nesten door mensenhand te voorkomen. Hoeveel paartjes van een kast gebruik hebben gemaakt is op dit moment nog niet bekend. Het is daarom belangrijk dat alle vrijwilligers die kasten ophangen de resultaten ook doorgeven aan Stichting Brabants Landschap, via www.grotegelekwik.nl.

Man ggk bij nestkast (foto Janmartin Rahder)

Onderzoek in 2010

Ook in 2010 zal onderzoek naar de broedpopulatie van de grote gele kwikstaart in Noord-Brabant worden voortgezet. We zijn zeer benieuwd naar de gevolgen van de winter van 2010, met zijn lange vorstperiode en vooral langdurige sneeuwbedekking.

Als u wilt meedoen aan dit onderzoek dan kunt u contact met ons opnemen via onze site www.grotegelekwik.nl

Dankzegging

Zonder de inspanningen van een flink aantal medewerkers is een dergelijk (vervolg-) onderzoek niet mogelijk. Onze dank gaat daarom in het bijzonder naar Robert Kastelijn en Ger van Santvoort. Verder naar Leo Ballering, Jappe Beekman, Wil Beeren, Jan Benoist, Rob Bouwman †, Mario Bullens, Albert van Engeland, Frans van Erve, Gerard van Gool, Piet Gruyter, Toon Kanters, Hans van Kapel, Jaap van der Linden, Henk Munsters, Jan Op 't Hoog, Piet Peijs,

Marco Renes, Victor Retel Helmrich, Mark Scheepens, Berry Setton, Henk Sierdsema, Jochem Sloothaak, Simon Teerink, Tiny Vermeer, Jan Wolfs, Jan Wouters, melders via waarneming.nl en degenen die we zijn vergeten te noemen!

Literatuur

- Akker, Peter van den (2010). Het broedseizoen 2009 van IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart in Twente. *Ficedula 39*: in druk.
- Braam, Arno en Janmartin Rahder (2009). Geschiedenis van een nieuwkomer: de grote gele kwikstaart als broedvogel in Brabant in 2006-2008. www.grotegelekwik.nl.
- Hustings, F, J van der Coelen, B van Noorden, R Schols en P Voskamp (2006). Avifauna van Limburg. St. Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- Kwak, R (2002). Grote Gele Kwikstaart pp 350-351 in: Sovon, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. KNNV, Leiden.

Links

- www.brabantsevogels.nl
- www.brabantslandschap.nl/soortbesc/berming/grote-gele-kwikstaart.html
- www.grotegelekwik.nl

Arno Braam
Janmartin Rahder

braam105@planet.nl
jrahder@planet.nl